

7. Новіков В.В. *Адміністративно-правові основи управління забезпеченням безпеки дорожнього руху*. – Львів: ЛіВС при НАВС України, 1998. – С. 40.
8. Рахмилович В.А. *О противоправности как основании гражданской ответственности // Советское государство и право*. – 1964. – № 3. – С. 55.
9. Малейн Н.С. *Вина необходимое условие имущественной ответственности // Сов. государство и право*. – 1971. – № 2. – С. 33–36.
10. Мезрин Б.Н. *О юридической природе риска в советском гражданском праве // Гражданское право и способы его защиты*. – Свердловск, 1974. – С. 47.
11. Харитонов Е.О. *Категории субъективного и объективного риска в советском гражданском праве // Проблемы правоведения*. Вып. 40. – К.: Изд-во КГУ, 1979.
12. Аскин А.Ф. *Философский детерминизм и научное знание*. – М., 1977.
13. Костицький М.В. *Введення в юридичну психологію. Методологічні і теоретичні проблеми*. – К., 1990. – С. 110.
14. Алексеев С.С. *Общая теория социалистического права*. – Свердловск, 1964. – С. 184–189.
15. Алексеев С.С. *Проблемы теории права*. Т. 1. – Свердловск, 1972.
16. *Общая теория государства и права. Основные институты и понятия*. – М., 1970. – С. 373.

УДК 327 (477)

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

Г.С. Пилип

Львівський університет бізнесу та права

Окреслюється роль і значення України після здобуття нею незалежності. З'ясовується місце України в сучасному геополітичному просторі. Акцентовано увагу на становищі України в системі міжнародних політичних відносин.

Ключові слова: геополітика, геополітичний простір, геостратегія, ЄС, євразійський простір, зовнішня політика, зовнішньополітична сфера, інтеграційні процеси, міжнародні політичні відносини, НАТО.

Describe a role and importance of Ukraine after than it got the independence. Elucidated a place of Ukraine in modern geopolitical space. Accented attention on situation by Ukraine in system international political relations.

Basics words: geopolitics, geopolitical space, geostrategy, ES, European space, foreign policy, foreign policy sphere, integrational process, international political relations, NATO.

Вступ. Усі ми нині є свідками великої реформації владних відносин: в Україні формуються демократична, правова, соціальна держава й інститути громадянського суспільства, за яких державна влада прагне зробити громадян компетентними в питаннях ефективного творення сучасної політики. Саме тепер геополітичний простір, що вбачає в політиці держави визначальну роль географічних чинників, за глобальних політичних змін, які гостро постали на зламі ХХ–ХХІ ст., набуває нового значення і змісту. Це пов'язано насамперед із невідповідністю реаліям традиційних моделей реалізації державно-політичних прагнень. Просторове розташування України, розміри її території, чисельність її населення, природні ресурси в поєднанні з її потенційними можливостями в науковій, економічній та інших сферах суспільного життя дають їй змогу і право мати статус великої європейської держави з відповідною геополітичною поведінкою та геостратегічною орієнтацією [1].

Європейські країни, а з ними й Україна, на початку 90-х рр. повернулися до природного стану, коли суттєвими чинниками формування міжнародних відносин були геополітичні фактори – територія, матеріальні ресурси, національна структура населення, а також національно-релігійні характеристики, що діяли протягом багатьох століть. Саме вони стали обґрунтуванням національних інтересів, коаліційних і військово-політичних союзів.

Постановка проблеми. Місце України в системі міжнародних відносин визначається її геополітичним положенням, економічним потенціалом і зовнішньою політикою. Зі здобуттям Україною незалежності перед нею постала нагальна проблема розбудови власної зовнішньої політики, знаходження свого місця в системі міжнародних відносин як їх повноправного суб'єкта [5].

У зовнішньополітичній сфері Україна послідовно здійснює пошук свого місця в новому геополітичному просторі й пошуку відповідей на доленосні, нерідко суперечливі запитання: що для неї корисніше – бути позаблоковою чи нейтральною державою, вести багатовекторну чи двовекторну політику, чи розраховувати на стратегічних партнерів. На нинішньому етапі Україна усвідомила себе як справді незалежна держава. Перспективи становлення України як активного дієздатного суб'єкта міжнародних відносин стали пов'язуватися з її об'єктивною зацікавленістю й геополітичним обов'язком брати участь у трансформації європейського геополітичного простору [7].

Стан дослідження. Тема дослідження не є новою. Висвітленням цієї проблеми займалися чимало політологів та науковців у галузі політичної науки. Зокрема, значна увага до України в геополітичному просторі та її місця в системі міжнародних політичних відносин приділялася у працях та наукових статтях таких учених, як Василенко С.Д., Видріна Д.В., Грищенко Т.М., Дергачова О.Р., Кононенко С.В. та Циганкова П.А.

Мета дослідження. Мета цього дослідження полягає в тому, щоб в контексті сучасних політичних та економічних процесів у Європі виявити тенденції, пріоритетні завдання й особливості формування та здійснення геополітики України, її основні орієнтири та вектори; в аспекті входження нашої країни у загальноєвропейський процес сформулювати концепції сучасної української геостратегії на перспективу та європейського вибору України.

Виклад основного матеріалу. Україна послідовно інтегрується до загальноєвропейської спільноти і розглядає поглиблення інтеграційних процесів на континенті як необхідну передумову створення системи глобальної безпеки, утвердження нового геополітичного простору, що відповідає вимогам століття.

Ставши незалежною, Україна створила можливість для самої Росії – як держави і нації – стати нарешті демократичною та європейською. Був час, коли на Заході дехто вважав за потрібне робити вибір між Україною та Росією. Але згодом усі, а надто в Західній Європі та США, зрозуміли, що добрі відносини і з однією, і з іншою країною лише сприятимуть стабільності в Європі. Виваженість зовнішньої політики України, її миролюбні засади, мирний характер перетворень у суспільстві підвищують рівень безпеки на континенті та сприяють становленню дівіших відносин України з європейською сім'єю народів. Відбуваються одночасні різновекторні, досить суттєві й далекосяжні за наслідками події.

Для України, яка впродовж своєї історії перебувала в центрі геополітичних інтересів кількох наддержав, зовнішньополітичний вибір має не тільки внутрішню, а й міжнародну вагу. Стратегічна мета нашої країни полягає в інтеграції до європейських та євроатлантичних структур. Пріоритетним тепер стає набуття повноправного членства у Європейському Союзі, який, певно, визначатиме образ Європи XXI ст. Такий стратегічний курс має усунути вагання потенційних партнерів, пов'язані з “невизначеністю” і “непередбаченістю” України [2].

Для суверенної України, держав Центральної Східної Європи важливим геополітичним чинником є загальноєвропейський процес, входження до європейського і світового загалу на засадах цінностей західної демократії. Цьому підпорядковані зовнішньополітичні пріоритети, налагодження принципово нових дво- та багатосторонніх відносин, а також відповідна внутрішня трансформація.

Перед Україною постало завдання знайти ефективніший шлях реалізації своїх інтересів у взаємовідносинах із Росією, ЄС і США: надати для цього нового дихання українсько-російському стратегічному партнерству, зробити більш прагматичною, орієнтованою на економічний результат європейську політику, активізувати свої відносини з Північноатлантичним альянсом і налагодити активний і конструктивний діалог зі США [4].

Впродовж останніх років найсуттєвіші зміни в системі міжнародних відносин були пов'язані вже не з трансформацією інститутів та режимів часів "холодної війни", як це було в 90-ті роки ХХ – на початку ХХІ ст., а з новітньою динамікою глобальних і регіональних процесів, спрямованих на перебудову світової ієрархії та закріплення нового балансу сил у світі в цілому та в окремих його регіонах. Головний системний конфлікт в міжнародних відносинах першого десятиліття ХХІ ст. полягає в прагненні низки держав, які значно зміцнили свій економічний, військовий та політичний потенціал, суттєво збільшити свій вплив на світову політику та в намаганні визнаних світових лідерів утриматися на домінуючій або провідній ролі в міжнародній системі [3].

Україна, займаючи важливе місце в Європі, є одним із визначальних чинників нового геополітичного становища в цьому регіоні. Надзвичайно важливу роль для зміцнення стабільності та безпеки в регіоні відіграють Конституція України та підписання нових політико-правових документів нашої держави з безпосередніми сусідніми країнами. Досягнуті домовленості унеможливають конфронтацію в міждержавних відносинах, піднімають рівень безпеки в регіоні та стабілізують новий геополітичний простір.

Україна впевнено розвиває відносини і з іншими колишніми республіками СРСР, а нині незалежними державами. Водночас Київ послідовно виступає проти перетворення СНД на конфедерацію чи федерацію нового типу, розглядаючи її як міждержавний форум для активного дво- та багатостороннього співробітництва, передусім економічного характеру. Україна тут виходить з історичних зв'язків, що склалися в колишньому Радянському Союзі, вбачає за доцільне переводити їх на належну політико-правову основу.

Не менш важливими для геополітичного становища є спільні заходи України з іншими безпосередніми країнами-сусідами [2].

Виходячи з геополітичного положення України, можна виокремити декілька можливих варіантів її зовнішньополітичної стратегії:

1. Орієнтація на інтеграцію в євразійський простір;
2. Орієнтація на інтеграцію в європейські та євроатлантичні структури (ЄС і НАТО);
3. Обрання самобутнього шляху розвитку, обмеження впливів Росії і країн Заходу на визначення політики України;
4. Балансування між Заходом і Росією, використання переваг співробітництва на євразійському і західному просторах.

Щоправда, кожен із цих варіантів має свої переваги й недоліки, своїх прихильників та опонентів як серед провідних політиків, так і серед рядових громадян. І кожен з них не може бути застосований у, так би мовити, чистому вигляді вже з об'єктивних причин. Орієнтація на розвиток відносин з Росією не може не бути одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики України. Ця пріоритетність визначається географічними, історичними, економічними, соціальними, культурними та іншими чинниками. Однак надмірна залежність від Росії обмежує для України можливості на інших геостратегічних напрямках, робить її заручницею політики Росії.

Доволі привабливою для України є орієнтація до Європейського Союзу та НАТО. Вступ до ЄС дає змогу Україні використовувати сприятливі можливості міжнародного поділу праці, піднятися до рівня економічного, соціального й демократичного розвитку передових європейських країн. Водночас зближення України з НАТО наштовхується на рішучий спротив Росії, яка вбачає у цьому загрозу своїй безпеці.

За таких умов найвірогіднішим варіантом зовнішньополітичної стратегії України є її балансування між Заходом і Росією, використання переваг співробітництва на євразійському й західному просторах [7].

Та це балансування має здійснюватися з орієнтацією на поступову інтеграцію до європейських і євроатлантичних структур для того, щоб не залишитися на задвірках Європи й не виступати в ролі заручниці політики Росії. Саме такою за своїм основним змістом є зовнішня політика незалежної України.

Висновки. Нині на європейському континенті формується новий спосіб життя, який ґрунтується на принципах свободи, демократії, ринкової економіки та рівноправності всіх громадян і народів. Для багатьох країн, в тому числі й для України, шлях до нової, об'єднаної Європи виявився складним і не таким швидким, як бажалося. Тому вивчення основних етапів розвитку європейського процесу, їх особливостей, впливу цього процесу на стан українського суспільства – справа надзвичайно актуальна. Адже Україна перебуває в центрі двох геополітичних просторів – західноєвропейського і євразійського. Це як ускладнює її становище (певні політичні сили штовхають її на однозначний вибір – або Захід, або Росія), так і збагачує можливості для реалізації національних інтересів. А вони у нас є і в західноєвропейському, і в євразійському просторах.

Помилки у визначенні національних інтересів можуть призвести до серйозних загроз державній безпеці, національній згоді. Відтак Україна, розробляючи свою модель орієнтації у світовому просторі, мусить мати власний погляд на події в світі, на близьке й далеке оточення, з яким вона взаємодіє як суб'єкт міжнародних відносин. Тому досить гостро постає питання: чи перетвориться Україна з країни в Європі у справді європейську країну?

Отже, Україна прагне інтегруватися в європейські та євроатлантичні структури, насамперед у ЄС. Україні необхідно вибудовувати свою власну, орієнтовану на власні інтереси зовнішню політику. Україна повинна мати власне політичне обличчя, більш чітку позицію і діяти у власних інтересах, а не в інтересах інших держав.

Вироблення й послідовне здійснення зорієнтованої на власні інтереси зовнішньої політики сприятиме тому, що Україна зможе стати впливовим чинником механізму оптимальної безпеки Європи ХХІ ст., від чого залежить перспектива геополітичного, а отже, й міжнародного становища держави.

Долаючи труднощі об'єктивного й суб'єктивного порядку, Україна успішно продовжує процес розширення своєї дипломатичної присутності у світі. Завдяки зробленому впродовж останніх років вона набуває рис впливової європейської та світової держави, дедалі більше перетворюється на реального та активного суб'єкта міжнародних відносин.

Література

1. Василенко С.Д. Деякі аспекти формування політичних підвалин загальноєвропейського дому // *Філософські пошуки*. – Львів – Одеса, 1999. – Вип. X.
2. Василенко С.Д. Україна і Європа: інтелектуальний потенціал (в аспекті європейської інтеграції) // *Філософські пошуки*. – Львів, 1998. – Вип. I.
3. Видрін Д.В. Україна на порозі ХХІ ст. Політичний аналіз. – К., 1995.
4. Грищенко Т.М. Геостратегія постбіополярності (Сучасні американські концепції та Україна) // *Політична думка*. – 1997. – № 1.
5. Дергачов О.Р. Міжнародне становище України // *Політична думка*. – 2000. – № 2.
6. Кононенко С.В. Новітня великодержавність // *Політична думка*. – 1997. – № 1.
7. Циганков П.А. Міжнародні відносини як особливий різновид суспільних відносин // *Політологічні читання*. – 1992. – № 2.